

Oikeusministeriölle

Helsingissä 26.8.2010

Punaisen Ristin lausunto ihmisoikeusinstituutiotyöryhmän mietinnöstä kansallisen ihmisoikeusinstituution perustamisesta (OM 6/41/2009)

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta lausua oikeusministeriön nimitämän ihmisoikeusinstituutiotyöryhmän mietinnöstä 45/2010.

Suomen Punaisen Ristin työ ja sen suhde ihmisoikeuksiin

Suomen Punainen Risti (SPR) on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhdistys, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (811/2005). Kansainvälisesti Punaisen Ristin erityisasema perustuu sodan uhrien suojelemiseksi solmittuihin neljään Geneven yleissopimukseen vuodelta 1949 (SopS 8/1955) ja niitä täydentäviin kahteen lisäpöytäkirjaan vuodelta 1977 (SopS 82/1980).

Suomen Punaisesta Rististä annetun tasavallan presidentin asetuksen (811/2005) mukaisesti Suomen Punaisen Ristin tehtäviin kuuluu muun muassa, suojella kaikissa oloissa elämää ja terveyttä sekä puolustaa ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia, auttaa kaikkein heikoimmassa asemassa olevia inhimillisten kärsimysten ehkäisemiseksi ja lieventämiseksi, tukea ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi, edistää kansalaisten keskuudessa yhteisvastuuta ja auttamismiel-
tää, harjoittaa monikulttuurisuustyötä ja kansainvälisyyskasvatusta, tehdä tunnetuksi kansainvälistä humanitaarista oikeutta sekä omalta osaltaan edistää niiden täytäntöönpanoa ja noudattamista.

Kansainvälinen yhteisö on kansainvälisin sopimuksin ja päätöksin valtuuttanut Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälisen liikkeen edistämään ja valvomaan kansainvälisten sodan oikeussääntöjen (humanitaarisen oikeuden) toimeenpanoa. Ulkoasiainministeriön tukemana Suomen Punainen Risti on tehnyt jo useita vuosikymmeniä työtä humanitaarisen oikeuden kansallisen toimeenpanon ja tietoisuuden edistämiseksi. Suomen Punainen Risti antaa aiheesta asiantuntijalausuntoja, järjestää asiantuntijakoulutusta puolustusvoimille, viranomaisille ja päättäjille. Lisäksi Suomen Punaisella Ristillä on humanitaarisen oikeuden vapaaehtoisverkosto, jonka avulla järjestö edistää etenkin humanitaarisen oikeuden opettamista ja tuntemusta kansalaisten keskuudessa.

Punaisen Ristin käytännön työ niin ulkomailla kuin myös kotimaassa liittyy keskeisesti ihmisten perus- ja ihmisoikeuksien toimeenpanoon. Punaisen Ristin kansainvälisen komitean suojelutoiminta, johon kuuluu vankivierailuiden tekeminen, pyrkii valvomaan vankien oikeuksien toteutumista ja edistämään heidän hyvinvointiaan. Suomessa Punaisen Ristin pakolais- sekä monikulttuurisuustyö pyrkivät edistämään pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien hyvinvointia, oi-

keuksia ja yhdenvertaisuutta. Nuorten turvatalojen toiminta edistää nuorten hyvinvointia ja heidän oikeuttaan turvalliseen elinympäristöön. Erinäisten terveyteen liittyvien valistusohjelmien avulla Suomen Punainen Risti pyrkii edistämään kansalaisten oikeutta terveyteen. Eri väestöryhmiin kohdistuvat ihmisoikeusloukkaukset näkyvät hyvin konkreettisesti siinä työssä mitä Punainen Risti tekee. Valitettavan usein Punaisen Ristin toiminta joutuu lieventämään sellaisten ihmisten kärsimystä, jotka ovat joutuneet ihmisoikeusloukkauksen kohteeksi.

Yleisiä huomioita mietinnöstä

Suomen Punainen Risti tukee riippumattoman Ihmisoikeuskeskuksen perustamista Suomeen. Uusi Ihmisoikeuskeskus olisi tärkeä lisä nykyisiin kansallisiin ihmisoikeusrakenteisiin. Erityisen tärkeätä olisi, että keskus seuraisi kansainvälisten ihmisoikeuksien toimeenpanoa ja toteutumista Suomessa.

Suomen Punainen Risti tukee mietinnössä Ihmisoikeuskeskukselle esitettyä toimintamallia, jonka mukaan instituutti ei korvaisi jo olemassa olevia rakenteita, johon kuuluvat mm. riippumaton oikeusasiamies, vähemmistövaltuutettu, tasa-arvovaltuutettu, lapsiasiainvaltuutettu sekä tietosuoja-valtuutettu. Tulevaisuudessa olisi tärkeätä selkeyttää näiden eri tahojen suhde toisiinsa ja varmistaa, että kunkin työ täydentää toisiaan eikä päällekkäisyyksiä synny.

Suomen Punaisen Ristin näkökannalta erityisen tärkeätä olisi, että mietinnön mukaisesti Ihmisoikeuskeskus olisi viranomaisista riippumaton taho, joka voisi itsenäisesti päättää missä laajuudessa ja aikataulussa sekä mistä aiheista se laatisi selvityksiä (19 d § Ihmisoikeuskeskuksen tehtävät). Tällainen järjestely loisi joustavuutta ja mahdollistaisi keskittymisen Suomessa ajankohtaisiin ihmisoikeuskysymyksiin.

Suomen Punainen Risti tukee myös mietinnön 19 d § 3 momentissa ehdotettua toimivaltaa, jonka mukaan Ihmisoikeuskeskus voisi tehdä aloitteita ja antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi. Kuten mietinnössä todetaan, on tärkeätä, että keskus voisi kiinnittää erinäisten tahojen huomion yleiseen ongelmaan taikka yksittäiseen tiettyä väestöryhmää koskevaan asiaan. On tärkeätä, että Ihmisoikeuskeskus aktiivisesti nostaisi esille ihmisoikeusnäkökulmaa ajankohtaisissa julkisissa keskusteluissa kuten maahanmuuttajia ja etnisiä vähemmistöjä koskevassa keskustelussa, jossa ihmisoikeusnäkökulma jää liian usein huomioimatta.

Suomen Punainen Risti tukee myös mietinnössä ehdotetun ihmisoikeusvaltuuskunnan perustamista. On odotettavaa, että ehdotetulla valtuuskunnalla pystyttäisiin edistämään synergiavaikutusten syntymistä perus- ja ihmisoikeustyössä. Kuten mietinnössäkin todetaan, tällä hetkellä on olemassa erinäisiä neuvottelukuntatyyppejä toimielimiä, joiden toimivalta ja suhde toisiinsa on jokseenkin epäselvä. Ehdotettu ihmisoikeusvaltuuskunta selkeyttäisi näitä rakenteita ja loisi toimielimen, jolla olisi selkeä laissa määritelty tehtävä. Suomen Punainen Risti pitää erityisen tervetulleena sitä, että mietinnön mukaan valtuuskunnan kokoonpano koostuisi etenkin kansalaisyhteiskunnan edustajista ja haluaa korostaa sitä, että valtuuskunnan enemmistön tulee koostua julkisesta vallasta riippumattomista tahoista. Erityisen tärkeää riippumattomuuden takaamiseksi on

se, että kansalaisyhteiskunnan edustajilla on merkittävä rooli valtuuskunnassa.

Punainen Risti haluaa myös kiinnittää huomiota siihen, että Ihmisoikeuskeskuksen johtamista koskevat säädökset ja ohjeet tulee laatia sellaiseen muotoon, että ne vahvistavat keskuksen itsenäistä toimivaltaa ja selkeää johtamisjärjestelmää.

Ihmisoikeuskeskuksen perustaminen ei saa johtaa ihmisoikeustutkimuksen ja asiantuntemuksen keskittymiseen vaan pikemminkin tukea ihmisoikeuksien tutkimusta ja asiantuntemusta olemassa olevissa akateemisissa laitoksissa. Tästä syystä on hyvä, että mietinnössä kannustetaan Ihmisoikeuskeskusta hyödyntämään olemassa olevia asiantuntijatahoja ja ihmisoikeuslaitoksia. Ei myöskään ole tarkoituksenmukaista luoda uusia rakenteita korvaamaan jo olemassa olevia toimivia rakenteita.

Ihmisoikeuksien riippumattoman valvonnan edistämiseksi on hyvä, että Ihmisoikeuskeskukselle ollaan myöntämässä oikeus saada tarpeelliset tiedot ja selvitykset viranomaisilta maksutta.

Kristiina Kumpula
pääsihteeri